

ALLES ONDER CONTROLE

Eva Rammeloo

ALLES ONDER CONTROLE

*Leven in de kieren
van de Chinese dictatuur*

Uitgeverij Balans

FONDS Bijzondere
JOURNALISTIEKE PROJECTEN

Dit boek is tot stand gekomen met steun van het
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten. www.fondsbjp.nl

Copyright © 2023 Eva Rammeloo/Uitgeverij Balans, Amsterdam
Alle rechten voorbehouden.

Omslagontwerp Mijke Wondergem
Omslagfoto Gilles Sabrié
Foto auteur Bob Bronshoff
Kaart UvA Kaartenmakers, Castricum
Typografie en zetwerk Jos Bruystens, Maastricht
Druk Wilco, Amersfoort

ISBN 978 94 638 2242 8

NUR 740

www.uitgeverijbalans.nl

- facebook.com/uitgeverijbalans
- twitter.com/balansboeken
- instagram.com/uitgeverijbalans.nl
- uitgeverijbalans.nl/nieuwsbrief

Inhoud

Proloog	- 9
Inleiding	- 12
Xi's strategie	- 22
Rode verf	- 47
Maakbaar	- 81
Onder toezicht	- 97
Onder de stolp	- 116
Eindspel	- 153
Geschiedenis	- 178
Moreel kompas	- 203
Kieren	- 230
Fangbian-fenomeen	- 265
Verantwoording	- 295
Dankwoord	- 297
Bronnen	- 300

Proloog

Het is halftwaalf op zaterdagavond 26 november 2022. Het was een drukke week en ik wil op tijd naar bed. Ik doe net mijn ogen dicht als er een berichtje binnenkomt. In de groepschat van het kantoor waar ik werk, verschijnt een foto. Ik zie kaarsjes en bloemen onder het straatnaambord van Wulumuqi lu – de Urumqi-sstraat. Een aantal jongeren is spontaan een wake begonnen voor de mensen die twee dagen eerder bij een brand in Urumqi omkwamen. Vermoedelijk konden ze niet gered worden omdat uitgangen gebarricadeerd waren. De hele regio Xinjiang, waar Urumqi de hoofdstad van is, zit dan al maandenlang in een lockdown.

‘Dit is nu!’ staat er onder de foto. ‘Er komen mensen bij elkaar om te rouwen. De politie zegt dat ze naar huis moeten gaan. Ga maar naar het wk voetbal kijken, zeggen ze.’

De berichtjes blijven komen – vooral van opgewonden Chinese collega’s. Ik leg mijn telefoon naast mijn kussen met het geluid aan, in een halfslachtige poging om te slapen met één oog op de groepschat. Na drie kwartier ben ik natuurlijk nog steeds klaarwakker. Ik sta op en schiet wat kleren aan. Ik kan op z’n minst even langsfietsen om te kijken wat er gebeurt.

Het is de belangrijkste beslissing die ik de afgelopen tien jaar heb genomen, want die avond wordt geschiedenis geschreven. Voor het eerst hoor ik mensen hardop zeggen, schreeuwen zelfs, dat ze er genoeg van hebben. Genoeg van het strenge

zerocovidbeleid, dat hen al bijna drie jaar gijzelt. Genoeg van de regels die nergens op slaan. Genoeg van het wanbeleid – niet alleen van lokale apparatsjiks, maar ook uit Beijing.

‘Weg met de coronatests, wij willen vrijheid!’ scanderen ze. Ze houden witte blaadjes papier in de lucht. ‘We hoeven er niets op te schrijven want iedereen weet wat we bedoelen,’ zegt iemand. ‘Het is een symbool van de revolutie van het volk.’

Een muur van politieagenten kijkt van een afstandje toe, maar grijpt urenlang niet in.

Wang (27), een jongen met een ronde bril, is zo snel hij kon van zijn werk in een bar naar Wulumuqi lu gefietst. ‘We willen onze rechten als burgers,’ zegt hij, zijn fiets nog tussen zijn benen geklemd. ‘Ik voel me zo machteloos de laatste tijd, alsof het leven geen enkel nut heeft. Dat is misschien een wat filosofisch idee, maar het gevoel is veroorzaakt door de Communistische Partij.’

Ik sta half achter hem als hij begint te roepen: ‘Communistische Partij?’

Er gaat een schokgolf door de menigte.

Mensen antwoorden: ‘*Xia tai!* Weg ermee!’

Hij gaat nog een stap verder: ‘Xi Jinping?’

En weer wordt hij geantwoord: ‘*Xia tai!*’

Een rilling gaat over mijn rug. De naam van de grote baas in Beijing wordt vrijwel nooit hardop uitgesproken. Zijn naam alleen al noemen ligt te gevoelig. Maar nu is het alsof de deksel van een pot is gedraaid en alles wat eerst alleen gedacht werd, opeens vrij in de lucht hangt.

In een hoekje laat Mei (30), een jonge vrouw in een glitterjasje, haar tranen de vrije loop. ‘Ik had nog nooit een echt protest gezien. Als ik er een op televisie zag, had het nooit iets met mij te maken.’

Ze voelde al lang dat er iets niet klopte, vertelt ze. ‘Iedereen voelt het. Zelfs mijn opa, die een groot aanhanger van Mao was. Hij weet zelf niet wat het is, en we praten er niet over. Maar misschien verandert er nu eindelijk iets.’

De dagen erna zullen media en deskundigen over de hele wereld uitleggen dat dit misschien wel een belangrijk moment was, maar dat de betekenis ervan niet overschat moet worden. In tientallen steden gingen Chinezen de straat op om te protesteren tegen het strenge coronabeleid. Het was slechts een klein groepje mensen dat ook leuzen tegen het regime schreeuwde.

Maar dat is niet het punt. Dat ze zich hardop durven uit te spreken is sinds 1989 niet meer gebeurd. Dát betekent iets. Ze steken hun nek uit en ontworstelen zich dat weekend heel even aan de knellende greep van de Chinese Communistische Partij (CCP). De macht van de Partij lijkt een voldongen feit – er valt niets aan te doen. Maar nu wankelt er iets. In het Chinese universum is plots een vluchtig vacuüm ontstaan.

‘Ik huil omdat ik blij en verdrietig tegelijk ben,’ zegt Mei. ‘Verandering kost tijd, het gebeurt niet meteen. Maar als wij niet opstaan, gebeurt er niets.’

Inleiding

Onze voetstappen smakken op de gladde tegelvloer van het internationale vliegveld Pudong, in Shanghai. Maandagochtend 17 februari 2020 loop ik achter Jeroen en Hanna aan. Jeroen duwt de kar met koffers en Hanna loopt monter naast hem met haar eigen tas op haar rug. In mijn hand heb ik Thomas' handje. Hij begint een beetje te jammeren, want zijn vader loopt hard door. Hup, naar de incheckbalie, dan is dat maar gedaan. Ik weet dat Jeroen zich pas bij de gate weer kan ontspannen. We doen dit niet voor het eerst. Het verschil is dat ik dit keer niet meega naar Nederland.

Jeroen is mijn man, en een paar dagen geleden heeft hij tickets geboekt. In China is de corona-epidemie nu drie weken aan de gang. Tijdens de eerste dagen waren we op vakantie in Vietnam. Vanaf de rand van het zwembad volgde ik het nieuws op mijn telefoon. We lieten elkaar filmpjes zien en maakten grappjes over de overdreven manier waarop de Chinese autoriteiten reageerden. 'Moet je kijken!' Op zijn telefoon liet Jeroen zien hoe een jongen in een soort transparante kist het treinstation uit werd gerold.

Hanna begon te huilen. 'Ik wil niet in een kist!' Vanaf dat moment hield ik sommige dingen maar voor me. Bijvoorbeeld dat er in Jing'an, het district waar wij woonden, al acht zieken waren ontdekt.

China was in paniekmodus en de wereld reageerde al net zo paniekerig. Drie dagen nadat Wuhan werd afgesloten en wij nog gebruid van het Vietnamese strand aan de ontbijttafel zaten, las ik op mijn telefoon dat de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) een internationale crisis had afgekondigd.

Een uur later zat ik achter mijn bureau. Er gingen geruchten dat Nederland de niet-noodzakelijke diplomaten terughaalde uit China. De Nederlandse ambassade wilde het bevestigen noch ontkennen. Het voelde niet goed. Wat zei het over onze regering dat ze de mensen evacueerde die ons, de Nederlandse gemeenschap, moesten steunen? Het duurde dagen voordat een diplomaat in Shanghai in een WeChat-groep voor de Nederlanders meldde dat ze ook niets wist. De consul bleek te zijn vertrokken.

De uitspraak van de WHO was een klap in het gezicht van Beijing. Het was een vonnis. Nu konden luchtvaartmaatschappijen met goed fatsoen China uit het vluchtschema schrappen, overheden konden reisadviezen aanscherpen en bedrijven hun mensen terugroepen.

KLM cancelde alle vluchten en hoewel er nog andere vluchten gingen, voelde het toch alsof we opgesloten zaten in Shanghai. De kinderen hadden in totaal vijf weken wintervakantie en dat werd wel héél lang nu vriendjes binnenbleven en alles dicht was. In parken en op pleinen hingen zelfs afzettinglinten zodat mensen er niet konden rondhangen.

Het was sowieso al weken rustiger dan normaal in de stad, want met Chinees Nieuwjaar gaat een groot deel van de bevolking buiten de stad op familiebezoek. En ook al was Shanghai niet in lockdown zoals Wuhan, de inwoners bleven binnen. Ze hadden weinig keuze: vrijwel alle gebouwen waren dicht. Je-roen kon zijn kantoor ook niet in.

Tijdens een van mijn lange werkdagen ging hij met de kinderen koekjes bakken bij een Belgisch-Nederlands gezin dat óók net terug was van vakantie. Ze vonden de maatregelen al net

zulke grote onzin als wij. ‘Alles wordt ontsmet, maar je moet je bij de ingang van ons gebouw inschrijven op een lijst met een pen die van de ene naar de andere hand gaat!’ riep mijn vriendin verontwaardigd.

Bijna iedere dag kwamen er mailtjes van Hanna’s school waar de docenten zich zenuwachtig voorbereidden op het nieuwe semester. Was er een leerling in Wuhan geweest? Had iemand symptomen? Er hing angst, irritatie en spanning in de lucht. De school eiste dat gezinnen geen bezoek meer ontvingen. Het buurtcomité turfde het aantal mondkapjes dat mensen kochten bij de apotheek om de hoek: maximaal vijf per huishouden.

In de zeven jaar van mijn correspondentschap in China, had ik het nog nooit zo druk als nu. Maar thuis vloog mijn gezin tegen de muren op. De haastig bestelde spelcomputer bood maar weinig afleiding. Ik wist dat Jeroen naar vluchten keek, weg uit Shanghai.

Het weekend stond in het teken van inpakken. Drie grote koffers, en dan nog eens drie kleine koffertjes en tassen. Het kon even duren voor ze terugkwamen, dus Thomas’ treinbaan ging mee en voor de zekerheid ook Hanna’s schoolwerk. Ik zag een helm, een skateboard, dikke truien en knuffels in de tassen verdwijnen.

Op zondagmiddag bakte ik eierkoeken. Terwijl ik ze in een bakje legde om de volgende dag mee te nemen, zei ik tegen Hanna dat ik ook snel zou komen. ‘Echt waar.’ Maar ik wist toen al dat het niet zo zou zijn. Niet snel. Alles was ingewikkeld geworden, en niemand wist iets zeker. Voorlopig zou ik in Shanghai blijven. Stiekem hoopte ik dat mijn gezin over een paar weken weer zou terugkomen. Dat dit allemaal maar tijdelijk was.

Hoe het verder moest met Hanna’s school, wist ik nog niet. Op mijn aandringen nam ze haar schriften en boeken mee, maar ik vermoedde dat online de lessen van groep vijf volgen

– in Engels en Chinees, door het tijdsverschil bovendien héél vroeg 's ochtends – te veel gevraagd zou zijn. 'Je gaat even bij opa en oma wonen. Oma heeft al een school voor je uitgezocht in Geleen,' vertelde ik haar. We bekeken alles per week.

Er zijn nauwelijks mensen op het vliegveld, maar Thomas wil dat ik hem optil. Dat doe ik niet snel, want met drieënhalf jaar moet hij zelf kunnen lopen. Maar de incheckbalie is best ver, en wie weet wanneer ik hem weer kan optillen en knuffelen. Ik pak hem op en druk hem tegen me aan.

Hanna doet haar best om te helpen. Als ze zijn ingecheckt, draagt ze haar eigen tas en die van haar broertje. Volgende etappe is de douane, bedenk ik. Opeens voel ik de onomkeerbaarheid van het moment. Wat is de langste tijd dat ik de kinderen ooit niet zag? Een paar weken? Thomas is nooit zo lang bij me weg geweest. Het zijn gedachten die ik niet mag hebben, niet nu. Er is te veel te doen. Ik zet mijn zoon even neer als ik Jeroen lang omhels. Mijn beste vriend, mijn bondgenoot in dit bizarre land, vertrekt. Het is maar voor kort. Hij loopt door met de koffertjes, terwijl ik Hanna in mijn armen neem en tientallen kussen op haar haren druk.

'Goed papa helpen, oké? Ik zie jullie snel weer.'

Dan Thomas. Ik til hem weer op, knuffel hem, aai zijn blonde haren, ruik eraan, en probeer te lachen.

Maar als ik hem weer wil neerzetten, begrijpt hij opeens wat er aan de hand is. Mama gaat niet mee. Hij houdt zich vast aan mijn nek, weigert los te laten. Jeroen geeft een van de koffertjes aan Hanna, die dapper doorloopt. Dan wrikt hij Thomas' armen los. Mijn jongen gilt en ik houd het niet meer. Jeroen loopt snel met hem en Hanna de schuifdeuren door. Met één hand laat hij de instapkaarten zien en weg zijn ze.

Het is zo stil dat ik Thomas hoor gillen tot ze bij de gate zijn. Ik blijf staan. Weglopen voelt alsof ik mijn kinderen in de steek laat. Om me heen staat een handjevol Chinezen. Een man doet

zijn best om niet naar me te kijken; ik zie hoe hij zijn blik afwendt. Is dat de moeder van het knulletje dat zo schreeuwt? De tranen stromen over mijn gezicht en ik pak mijn telefoon om er dingen in te tikken, iets doen in plaats van daar maar te staan. Thomas roept me. Wat als er iets met ze gebeurt en ik er niet ben? Ik voel me verloren, maar hoe ellendig moet die jongen zich wel niet voelen? En Hanna, die zich zo groothoudt?

Er is een leven vóór, en een leven ná die maandagochtend. Van de ene op de andere dag verandert alles. Gezinnen van vriendjes en vriendinnetjes van de kinderen zijn al vertrokken, of vertrekken datzelfde jaar en komen niet meer terug. Ik heb geen schoolactiviteiten meer, mijn sociale kring dunt steeds verder uit.

Er is genoeg te doen met de ruimte die opeens in mijn hoofd galmt. Ik ben freelancejournalist en media uit alle windstreken willen opeens verhalen uit China. De Ierse radio belt me, de Portugese krant waar ik weleens voor schreef, wil stukken ‘met veel kleur’. En de Nederlandse media weten me ook te vinden. In videogesprekjes vertel ik over de rigide manier waarop China met de virusuitbraak omgaat. Het is een bijzondere gewaarwording: een autocratie grijpt naar niet-democratische middelen om het virus in te dammen, en het lukt ook nog.

Dit moet Francis Fukuyama’s nachtmerrie zijn, bedenk ik. Fukuyama schreef dat in de evolutie van politieke systemen, de liberale democratie het eindpunt is. Er is geen beter staatsstelsel. En nu legt de chaotische aanpak van de liberale democratie het af tegen een dictatuur.

Het voelt ongemakkelijk: opeens moet ik vertellen dat China’s systeem werkt. Dat de Chinese aanpak van het nieuwe coronavirus beter werkt dan de ‘we zien wel’-aanpak in het Westen. Ja, mensen worden opgesloten, gevolgd en getest, maar het doel heiligt de middelen – dan nog wel.

In Nederland komt die boodschap niet aan. Den Haag is meer

bezig met de meningen aan talkshowtafels dan met efficiëntie van maatregelen. Zelfs over het verplicht dragen van een mondkapje komt geen consensus. Verplicht, of zelfs maar vrijwillig binnenblijven is al helemaal uit den boze. Nederlanders weigeren tijdelijk een stukje vrijheid in te leveren omwille van de volksgezondheid. Of, zoals de Chinese regering later zelfvol-
daan zegt over de westerse aanpak: ‘Anders dan jullie vinden wij het recht om niet dood te gaan, belangrijker dan het recht op persoonlijke vrijheid.’

De coronapandemie is losgebarsten in Europa. Kranten staan vol met verhalen over overvolle ic-afdelingen van ziekenhuizen, maar mijn kinderen genieten van het aangeharkte, frisse, met speelpleintjes belegde Nederland. Ze komen niet meer terug naar China.

Na de frustratie is het tijd voor analyse. Want waarom neemt Europa geen voorbeeld aan China? Waarom wuift het weg wat Beijing doet? Ik besef dat het Westen China nog steeds ziet als een raar, dictatoriaal land. Daar zijn wij in het Westen niet mee te vergelijken, laat staan dat we er lessen vandaan zouden halen.

Het is niet voor het eerst dat ik concludeer dat Nederland nogal arrogant naar China kijkt. De Chinezen willen uiteindelijk net zo worden als wij – zo praat het Westen zijn hebzucht goed. Maar het praatje over mensenrechten wordt tijdens staatsbezoeken en handelsmissies afgeraffeld door regeringsleiders die tevreden een lijstje zakendeals in hun zak steken. Als de economie maar blijft groeien.

Bij een van zijn bezoeken sprak premier Mark Rutte vol bewondering over Hoe-a-wei (‘Of hoe zeg je dat hier ook alweer? Hahaha!’) en trok zijn gezicht in een plechtige plooi toen hij zei dat er natuurlijk ook even aan mensenrechten werd gerefereerd. Koning Willem-Alexander zei het poëtischer tijdens het staatsbezoek in 2015. ‘Vrienden moeten elkaar de waarheid kunnen zeggen.’

Het klinkt de Communistische Partij als muziek in de oren: vertel ons jullie waarheid maar. Onze waarheid is dat jullie ondertussen gewoon onze spullen kopen, en miljarden aan buitenlandse valuta onze kant op sturen. De uitwisseling met universiteiten en bedrijven levert kennis op die onze spullen beter maken. En als wij die straks goedkoper kunnen leveren, hebben jullie het nakijken.

Veel afspraken op dat lijstje worden nooit nagekomen. Chinese diplomaten zijn namelijk ontzettend bekwaam in het bespelen van hun westerse collega's. Ze weten precies wat die willen horen, en hoe ze de regels van de Wereldhandelsorganisatie of welk verdrag dan ook kunnen omzeilen, uitstellen en aanpassen.

Ergens begrijp ik de arrogantie van het Westen wel, want China zeilt pal tegen de trend van de geschiedenis in. De ervaring leerde tot voor kort dat de vrijheden in een land toenemen, naarmate de welvaart stijgt. En het werkt ook andersom: hoe vrijer het land is, hoe groter de rijkdom. Er wordt kortom geen geld verdiend zonder een markt waar ondernemerschap floreert, waar innovatie vrij is van de grillen van machthebbers, en waar burgers zich mogen uitspreken.

Die formule slaagde voor iedere test die de 21ste eeuw hem voorschotelde. Tot nu toe. Was Beijing het Westen nu een lesje aan het leren? Werkt een autocratie soms wél? Met strenge maatregelen werd het virus ingedamd en de economie leek vrijwel meteen te herstellen. Maar tegen welke prijs?

Ik schreef al eens eerder een boek over China. In *Het geluk van de Chinezen* was de toon optimistisch. Chinezen werden alsmaar rijker, zelfverzekerder en gelukkiger, leek het. Dan, in 2016, schrijf ik ook al over de bittere randjes van waakzaamheid, over de balans tussen welvaart en macht en donkere wolken aan de randen van het rijk. Dingen moesten veranderen om de welvaart vast te houden. Maar dat kwam vast wel goed,

dachten de meeste mensen die ik toen sprak. Xi Jinping was pas net begonnen. Er werd geïnvesteerd in innovatie, nieuwe energiesoorten en in milieubescherming. De toekomst zag er goed uit.

Toen Xi goed en wel op dreef kwam, werd alles ingewikkelder. En nu de president tien jaar aan de macht is, weten veel mensen het niet meer zo zeker. Tegelijkertijd krijg ik te maken met het correspondentencliché: hoe meer je over een land weet, hoe minder je ervan begrijpt. Ik nam mezelf voor géén boek meer te schrijven. Wat weet ik nou helemaal over China? Ieder antwoord levert tien nieuwe vragen op. Na tien jaar verslag doen, had ik op de radio of in de krant een paar vaste antwoorden paraat.

Gezichtsverlies willen Chinezen te allen tijde vermijden.

De Communistische Partij doet niet aan win-win, maar gaat alleen voor het eigenbelang.

Het collectief gaat altijd boven het individu – ook zo'n dooddoener.

De grote gemene deler, de conclusie van iedere analyse, is dat Beijing het volk onder controle wil houden.

Misschien moet ik daar toch eens over uitweiden, bedacht ik terwijl het nieuwe coronavirus over de wereld raasde. De pandemie versterkt in China ontwikkelingen die toch al aan de gang waren. Het land sluit zich af voor buitenlanders. De diplomaten van Xi Jinping bijten van zich af, en grootmacht China eist respect.

Het valt me op dat wát Beijing ook doet, in het buitenland altijd wordt bekeken vanuit geopolitieke hoek. Dat is geen volledige plaatje. Om te begrijpen wat Xi Jinping drijft, moet je weten wat er in zijn eigen land gebeurt. Het voortbestaan van de Communistische Partij is zijn allergrootste prioriteit. Zonder de CCP is Xi een dictator van niets. Zie het als een bergtop waarvandaan de Grote Leider het land bestuurt. Die berg waar Xi op staat, is de Partij. Hij ligt op een stabiele ondergrond van

1,4 miljard Chinezen. Het is zaak om die basis stabiel te houden – chaos moet ten koste van alles voorkomen worden. Want stel je voor dat de bergellingen eroderen, wegspoelen of juist als verdroogd los zand uit elkaar vallen. Dan staat Xi daar nogal wankel op die top.

Mao Zedong en Deng Xiaoping deden het zware werk voor hem. Mao won een burgeroorlog en verenigde het land, Deng maakte China welvarend. Wat doet Xi? Hij geeft het volk zelfvertrouwen en creëert een toekomst. Met geavanceerde technologie en vage wetgeving, houdt hij zowel de meest makke Chinezen als de felste critici onder controle.

In Xi's derde termijn zal de Volksrepubliek zich opnieuw moeten uitvinden. Maar lang niet iedereen wil daarop wachten. Veel Chinezen die ik spreek zijn eind 2022 hun optimisme verloren. Overal waar ik kom domineert één onderwerp het gesprek: weg uit China. Het zoemt rond in de cafés en restaurants. Waarheen? Hoe verhuis je je bankrekening? En welk land heeft gunstige visumregels?

Veel mensen begint het nu pas op te vallen dat de muren bewegen, dat ze op hen afkomen. Dan kun je stil blijven zitten, of een deur zoeken – een kier misschien. Honderden miljoenen Chinezen lukt dat niet, willen het misschien ook niet. En sommigen vrezen de vermeende chaos van de liberale democratie.

In dit boek onderzoek ik waarom Xi zo stevig op zijn bergtop staat. Waarom blijven de Chinezen in hem geloven? Ze kunnen een aardbeving veroorzaken die de berg zo doet schudden dat hij in elkaar stort. De Communistische Partij deed veel goede dingen, maar zadelde honderden miljoenen mensen op met trauma's, blijkt in het tweede hoofdstuk. Wat doet de CCP om de loyaliteit van de Chinezen vast te houden?

Als ik mijn verhalen van de afgelopen jaren naast elkaar leg, komt er een duidelijke lijn tevoorschijn. Alles wat sinds de uitbraak van de corona-epidemie gebeurde, past binnen Xi Jin-

pings strategie. In de hoofdstukken 2 en 3 laat ik zien hoe de CCP mensen behandelt als radertjes, cijfers in kolommen – niet als levende wezens. Ze ontdoet ze van hun meest fundamentele mensenrechten. Een aanpak die enorm helpt bij het optuigen van een allesomvattend surveillancenetwerk.

In de twee hoofdstukken daarna vertel ik over mijn beklemmende reizen naar de Autonome Regio in het westen – die allesbehalve autonoom is. De CCP trok in Xinjiang alles uit de kast om de onwillige bevolking onder controle te krijgen. De Oeigoerse bevolking werd ontdaan van haar menselijkheid, van het recht om een vrij individu te zijn. Beijing smeedde de Oeigoeren tot gedwee collectief.

In de rest van het land is de Communistische Partij iets subtie-ler. Ze bepaalt wat mensen zien en horen, en manipuleert zo hun intellectueel bewustzijn. In de hoofdstukken 7 en 8 laat ik zien hoe de Partij bepaalt wat de Chinezen weten over hun eigen geschiedenis. En trouwens ook wat ze voelen. Trauma's over de coronacrisis worden bijvoorbeeld gladgestreken; het worden heldenverhalen. Daar krijgt de Partij hulp bij van wetenschappers, journalisten en maatschappelijke belangenorganisaties. Die zijn er immers voor de CCP – niet voor het volk.

Hoe krijgt de Partij het voor elkaar om het land onder controle te houden? Repressie is niet het enige antwoord. En er is wel degelijk een bescheiden tegengeluid. Maar in al die jaren dat de CCP aan de macht is, is er geen alternatief opgedoken. Dus wie iets wil veranderen, moet dat doen binnen de kaders die de communisten hebben geplaatst, blijkt in hoofdstuk 9. Eigenlijk net zoals Beijing de wereldorde naar zijn hand zet, laat ik tot slot zien – binnen de structuur die het Westen heeft bedacht.

Xi's strategie

Een muurschildering in het dorp Liangjiahe toont een klassieke communistische prent. Een man wijst in de verte, een schare toehoorders volgt bewonderend zijn vinger. De man lijkt sterk op president Xi Jinping. Is hij het?

'Misschien,' zegt mijn gids.

In dit dorpje in de groene heuvels van de provincie Shaanxi bracht de president en partijleider zijn tienerjaren door. Net als 17 miljoen andere stadsjongeren was hij vanwege Mao's niemand ontziende Culturele Revolutie in 1969 naar het platteland gestuurd om te werken. Hier, tussen de grotwoningen en bescheiden akkertjes, groeide Xi's ambitie om zijn land te leiden.

Foto's van Xi mogen in Liangjiahe niet worden verkocht. 'Er mag geen persoonlijkheidscultus komen,' praat de gids de partijlijn na. Maar intussen is Xi overal. Zijn slaappleats, een eenvoudig stromatras, is nageemaakt, zijn boeken zijn er te koop. En hoewel ze niet verkocht mogen worden, hangen toch overal foto's van een jonge, slanke Xi die de dorpingen voorging – een nieuwe tijd in.

Het is 2018 en de president is net aan zijn tweede termijn begonnen. De Amerikaanse president Donald Trump heeft van de Chinese economie zijn boksbal gemaakt. Hij blijft maar wijzen op de oneerlijke concurrentie uit Beijing. Dat trekt de aandacht van mijn opdrachtgevers. Die willen meer weten over Xi Jinping. Wat drijft de Chinese leider?

Voor een portret reis ik naar het dorpje dat inmiddels een soort bedevaartsoord is geworden. Als ik de staatsmedia mag geloven, maakte de jonge Xi Jinping een enorme indruk op de dorpingen. Liangjiahe ligt in een soort kloof tussen twee bergruggen. De taxi zet me af aan het begin van die kloof, tussen de toeristenbussen op het gigantische parkeerterrein. Als ik een kaartje koop laat ik ter identificatie mijn paspoort zien. De kassière kijkt ernaar alsof ze nog nooit zoiets gezien heeft. Ze pakt het vast en draait het geïnteresseerd een paar keer om. Het is niet de eerste keer dat ik me de eerste en enige buitenlander in China voel. Alsof ik onontgonnen gebied betreed.

Het kan onmogelijk als een verrassing komen dat buitenlanders alles over de Chinese leider willen weten. Sinds Mao Zedong (leider van China van 1945 tot 1976) was niemand zo machtig als Xi Jinping. Hij is legerleider, partijleider én president. Sinds 2016 is Xi zelfs 'Kernleider', een eretitel die Mao pas na zijn dood kreeg. Ook in het buitenland is Xi steeds dwingend aanwezig. Wie is deze raadselachtige leider? En wat wil hij met China? De man geeft geen interviews, ook niet aan Chinese media. We weten niet hoe de beslissingen in de top van de Partij genomen worden, en langzaam maar zeker verdwijnen zelfs zijn vertrouwelingen verder naar de achtergrond. Een fatsoenlijke biografie valt eigenlijk niet van Xi Jinping te maken; een portret is al moeilijk, zal vandaag blijken. Iedereen die Xi ooit kende, loopt aan de leiband van de Communistische Partij. Over zijn leven is een eendimensionaal heldenverhaal gemaakt, waarin alsmaar dezelfde passages terugkomen.

Na overleg tussen de kassière en iemand aan de telefoon, arriveert er een soort golfkarretje. Ik moet instappen en vriendelijke politieagenten brengen me naar hun kantoortje. Daar wil hun baas mijn paspoort en perskaart zien. Naast hem zit een jongen met achterovergekamd haar en een goudomrand brilletje. Hij kijkt me nieuwsgierig aan, stelt zich voor als een vrijwill-